

(Completi l'pagina 11)

L-ASSUNTA FIL-POEZIJA GHAWDXIJA

L-INNU L-KBIR TA' SANTA MARIJA

MUZIKA: ORLANDO CRESCIMANNO

VERSI: RAMIRO BARBARO DI SAN GIORGIO

Kor fis-sema

Glorja kbira ta' dija u ta' ghana
tigi mkanta lili-Mara li qed tmurt
"Ejja", jghannu l-angli shalenja
eja lina, tagħwida u gmiel
f'itex eja, sultana mahbuba
hawn jistenna, tad-dinja l-Mulej

Huwa għamlek hekk safja u hekk sabiha
kewkba u għlu l-egħliq snawwta,
Huwa riedek, bħala Ommu, dejjem hajja,
għamlek saf, ma-qasur ma tmurt
Gawwa d-dinja li thall jibgħihek
l'ghid dejjem, mafkar kbir u għaziz.

Grabel u Rafel (fid-dinja)

Rafel: Torqod, Rabha s-sabha
bħal dik ta' Alla l-Iben
u hdejn il-gisem tiegħi,
bħal għat-titjir meħlusa,
sakemm tliet darbiet tintefa
lx-xemx hemm fuq lx-xetaq

It-Tnejn: Amen, Amen, hekk riedet
ir-Rieda tal-Mulej.

Grabel: Issa, hija, nixtehu fis
wieħed kull naha... kull naha
quddiem dal-gisem vergini
u qast nixtefu, inahha,
quddiem dir-rah qaddisa
li sittajjar qrib għisimha
waqt li is-sema jkanta
lil-magħhad tagħha, l'hu hemm.
It-Toejn: Orqod torqod... hemm fuq jistenna
l-Iben tiegħek u Misur
u minn dawn rai li-Qedox
w il-migemgħa tas-sema
Magħhom int tmur. Fost nies id-dinja,
habiba hemm hdejn Alla,
tama, inahha u xewqa
ismek dejjem lekan.

Glorja fis-sema

Glorja kbira ta' dija u ta' ghana
tigi mkanta lili-Iben u lili-Omm
li fuq rasha tal-kwiekeb jingħed
tliet kurumi u jindia hdejn
"Tkan msebbha", tagħlilha u ssemlilha
"ja sultana", kotrol li-qaddisin.

(fid-dinja)

GLORJA GHAL DEJEM LIL DIK ILI TATNA
TAL-FIDI — IL-BIDU, IX-XMX.

Maqleb minn Toni Mercieca
Florida

KONVOJ

Mill-gdid qed terga' ssehn quddiem għajnejja
li-grajja kbira, ta' dik li-ghodwa għaziza,
ne-amien li l-gejjer tagħna kienu mriegħda,
mitluta li-hemm, fid-dieq, li-ghaks, għajjiena.
U għra hsebi fis fuq dawk il-hlejjaq
mejjin bil-għu, fuq qiegħ il-art mitfugħa,
jittallbu l-hniens bla ma jleqta, masejja.
Qallia l-gwerra u kiefer li-habeb tagħna,
mignun min ikun hija ta' dili-kruha,
ibiel min ma' jafx b'paol, l-qerda jittex
mhux le tal-ghadu, imma tal-hbieb tiegħu.
Għax, qerda u għu, Marija, int taf tajjeb,
rajtna nitneqquh ikoll, nitkarbru, nolfoz,
"ma l-ghadu ma riedek jaf, halez li kemmna,
Tiftakar xejn, Marija? Kull li-ghadu
bit-tama ikoll nimmlew li l-konvoj jidhol
biek lina jahji; izda, mbagħad, jahsara,
ma' tneim li-jum, x'hin terga' troxx id-dalma,
tmultina dionk li-tama gawwa qalbna
Għax konvojs ma dehrux u bil-fah bəqina.
Mallin, għawdin, jinfurx bil-qallia l-qallia,
Donnu kullhadh inahom, anki hbiebhom,
kull tama qed tintemm, tintefa għal kolox
fix-xemx l'Awissu tkwi daqs il-gamar.
"Ma f'daqqa wahda, kif il-lehh ta' berqa
jiddi gos-sema griz li-eqel tax-xitwa,
nibet go mohħna l-habeb li l'ok imbiegħed,
hemm int, Marija, omm ta' l-akbar hienens,
u fis harsina f' fuq bħal ridna nign
fil-Genna hdejk mimlija hegħa u tama.
Marija Omm, lissinna ikoll b'imhabbu,
Marija, għajjatna ikoll, b'tama issa għada,
Marija, leqat magħha f'din li-sieħha,
għibna fis il-konvoj ha jahħna.
Stennejna, mbagħad, stennejna b'qalb ittaqtaq.

u tbevest fuq xut-tajja dik ta' talba
li ma tintemm muż-żmien: Ave Marija!
U meta ghaddew li-tnein u bəqina nishru
fil-ghaks fil-hemm, fid-dieq, bil-għu mitfija,
sebah il-jum għaziz — f' l'Awissu —
u fuq lx-xetaq deher werqa ciekjina
fuq fraz b'har, mtejsja qallia qallia.
U Mallin qasnet f'daqqa u għawdet hienja
"Wasslha l-Konvoj!" u izattajjar minn qalbha
lil Ommna tas-smewlew, Sidna Marija!
Id-dmigh ta' ferh deher nizzel fuq haddjeja
u flimkien mtegħek nis-Smewlew, Marija,
hawn ikoll bil-ferh ridna f'dik l-ghodwa;
għax fuq il-thobana, xtaq lil tarana
mgħawrek ferħant, nitbessmu hienja.
Grazzi Marija, hajr ngħidlek f'daqqa
ta' din il-grajja kbira li qallitna!

Issa għadda z-żmien, ghaddew is-żnin u tgerbu,
u din li-grajja għaziza ghaddjeja f'mohbi:
mahħiex fil-gwerra, le mahħiex nitqabdu,
ma l-konvoj nehtighu mill-gdid f' smienna
għax qegħdin nogħru f-hemm, bid-dieq mitfija,
Marija, nehtighu il-konvoj issa,
mhux mimli bil-ikel, xorb, bi hwejjeg tajba,
izda bi-imhabbu mfawwar, b'din u tama,
li ma' kullxin jorbtuna f'ghaziza shiha.
Hienens, Marija, hienens, rodd il-did
jil min tiliha, rodd it-tama belwa
jil dawk li ngerditilhom minn go qalbhom.
Mallih il-konvoj jidhol fil-port tagħna;
hallih, Marija, jidhol bla jingered:
konvoj mimli bil-bid, tama, mahbaba,
konvoj mimli bis-slem, bil-paci, bil-hena.

18 - 7 - 72

JOE MEJLAK

FIL-GHID TA' L'ASSUNTA

Bibba bla tar kont f'qabrek Marija
Qadnejja tal-genna kont tilmah f'ghajnejk
Kont tinn f'bor ta' Mara bla hila
Għax b'dahket li-slem kienu mbewsa haddjejk
Staxxaru l-Angli meta rawk kollok dila
Fil-hin li d-dalma tad-dinja hallejt,
B'ti ohia mill-sabah raggi dehbija,
W is-sema bi wieħa li tghaxxaq imlejt.

Ferhu z-smewwlet u l-art għalenja
Meta f'darek imħuk telgħa hergana
B'safa tal-qodos giet ruhek mogħnija
Li kebbet għal l'inek għada għatxana.

Tugħek qanqal fis-sema O Marija
Dehka ta' ferh f'dik il-lejla safija.

Joe Cordina
7/7/72

DHUL IEHOR

L-Kavallieri ta' l-Ordni ta' S. Gwann
għall-agornament ta' l-Arkivju
Għabra għall-fratelli mejjin tal-Fratellanza ta'
Santa Marija
50 dollari amerikan mir-Rev. Anton Mercieca
għall-Magħw

DONAZZJONILJET

Brazzuletti tad-deheb: 3; Kullana: 1; Msolet: 2 pari;
Orielet: 6; Tazza kbira tal-E.P.N.S.; Terħa: 1; Planeti: 7;
Oferti ta' dollari: 120.

FLUS LI DAHLU U HAROQ

Gabra għall-vittima tal-Pakistan	£M c m
Gabra għall-Misjoni	83 22 5
Gabra f'Jum il-Kanti	108 50 0
Gabra għas-Seminarju	24 25 0
Oferta għall-Borja ta' Studju	65 00 0
	25 00 0

Lil
Marija
Assunta

Marija...
kelma ta' faraġ
isem ta' tama
genna ta' mhabbu,
Marija,
Omm i-Iben t'Alla
għaxxa tas-sema
għajjuna tagħna.
Tbqa'
Marija,
sallan go bejtna
fawwaz lil elubna
ferħan lil djarna.
Tbqa'
Sultana
Ommna Marija,
fewwah l-art tagħna
serħan lil-morda
harez l'uliedna.
Kelma ta' seher
isem ta' tama
genna ta' mhabbu:
Marija.

George Mercieca

SPRITEX

L-AHJAR

INSECT-KILLER

U JAGHMEL

ID-DAR TFUH

Ironaka Tal - Parrocča

I TA' AWWISSU 1971 — 31 TA' LULJU 1972

MAGHMUDIJIET:

13-8-71: Maghmudija ta' Salva bin Carmelo Mifsud u Guseppa nee Zahra.

11-9-71: Maghmudija ta' Laurence bin Gorg Seiberas u Rose nee Micallef.

26-8-71: Maghmudija ta' Marija Assunta bint Vincenzo Refalo u Rose nee Masini.

4-10-71: Maghmudija ta' Marija Assunta bint Ewkaristo Sultana u Angelina nee Portelli.

17-10-71: Maghmudija ta' Paul bin Francis Galea u Antonio nee Attard.

20-10-71: Maghmudija ta' Philip bin Peter Paul Camilleri u Gusa nee Agina.

31-10-71: Maghmudija ta' Maximilian bin Gorg Grech u Katie nee Zammit.

5-11-71: Maghmudija ta' Jason bin Sunny Gatt u Bettina nee Grech.

7-11-71: Maghmudija ta' Mario bin Joseph Grech u Kellina nee Farrugia.

12-11-71: Maghmudija ta' Victor bin Nazareno Borg u Francisca nee Galea.

14-11-71: Maghmudija ta' Danjela bint John Magro u Carmen nee Casha.

12-12-71: Maghmudija ta' Carmen bint Anton Mejjak u Eliza nee Spiteri.

16-12-71: Maghmudija ta' Gorgette bint Joseph Spiteri u Frances nee Sultana.

12-12-71: Maghmudija ta' Diana bint Joseph Azzag u Eileen nee Pliadstone.

26-12-71: Maghmudija ta' Anton bin Eliza Mercieca u Frances nee Attard.

15-1-72: Maghmudija ta' Manuel bin Joseph Zerafa u Carmela nee Saliba.

23-1-72: Maghmudija ta' David bin Carmelo Portelli u Frances nee Ajapa.

19-2-72: Maghmudija ta' Franciele bint Anton Hill u Emma nee Mizz.

1-4-72: Maghmudija ta' Gerard bin Luigi Vella u Ursula nee Galea.

4-4-72: Maghmudija ta' Anton Joseph Ben Carmelo Grech u Antida nee Refalo.

1-4-72: Maghmudija ta' Dorcas bint Joe Zammit u Lisa nee Spiteri.

22-4-72: Maghmudija ta' Sonia bint Joe Zammit u Antonia nee Casha.

1-5-72: Maghmudija ta' Klavdia bint Joe Muscat u Grace nee Gatt.

23-5-72: Maghmudija ta' Oliver bin Joseph Grech u Mary Ann nee Sultana.

1-6-72: Maghmudija ta' Charles bin Spina Vella u Carmen nee Farrugia.

21-6-72: Maghmudija ta' Maria bint Carmelo Vella u Maria nee Debrincat.

9-7-72: Maghmudija ta' Dorcas bint Michael Zammit u Nina nee Tonna.

7-7-72: Maghmudija ta' Manuel bin Ewkaristo Cini u Mady nee Caruana.

21-7-72: Maghmudija ta' Joanna bint Laurence Galea u Marka nee Tabone.

29-9-72: Maghmudija ta' Saviour bin Carmelo Vella u Marija nee Debono.

ZWIGGIJET:

8-8-71: Tieg ta' Felice Curni u Gusa Refalo.

18-9-71: Tieg ta' Carmelo

Debrincat u M'Carmela Mercieca.

14-7-71: Tieg ta' Gorg Grech u Vivienne Grech.

20-12-71: Tieg ta' Joseph Grech u Camilla Grech.

26-12-71: Tieg ta' Carmelo Attard u Gula Xochi.

9-1-72: Tieg ta' Larry Spiteri u Dorcas Debrincat.

8-4-72: Tieg ta' Michael Gatt u Helen Mercieca.

15-4-72: Tieg ta' Victor Borg u Miriam Kerri.

4-6-72: Tieg ta' Maurice Borg u Antonia Farrugia.

13-7-72: Tieg ta' John Haber u Tarcila Caruana.

22-7-72: Tieg ta' Frankie Pasja u Rose Xerri.

30-7-72: Tieg ta' Pawlu Laganu u Salina Farrugia.

IMWIET:

Awgust 1971: Gorg Gauci, Anton Cauchi, Pawlu Cordina.

Dicembru 1971: Assunta Magro Marija Xuero, Guseppa Mercieca, Lorenzo Camilleri, Ursula Said.

Janjar 1972: Nino Cremona Litt. D. (Hons), Mons. Celestino Galea Ph.D., Vittoria Camilleri.

Mar 1972: Dr. Anton Tabone M.D., O.B.E.

Marzu 1972: Pawlu Zammit, Manuel Gauci, Guseppa Camilleri, Carmen Galea.

April 1972: Tomaso Zahra, Mejjun 1972: Ferdinand Zammit.

Lulju 1972: Pawla Micallef

18/8-71: Jan Santa Marija, 7/1-Katidral, izannu, fost 11/10-71: Quidiesse Pontifikali

hwejjeg oħra, is-Sedja ta' l-

Iskor u żewġ lnef għal qu-

dielgħal-Iskarta. Matul il-jum

il-Gwaxxur-General u 8-
Sinjura Mamo, il-Ministri

Anton Buttigieg u Jos. Micallef

Stafraace għamlu s-jara

l-Katidral, akkumpanjati minn diversi persun-

naggi distanti oħra. Huma

kienet madwar mil-Katidral

'en lette għall-okkażjoni minn

Mons. Anton Gauci, Mons. Giovanni Gauci, Wara

d-deputati Kapitali, ofrow

trattament għir lil-mi-

tednin distanti.

16/8-71: Thabbar il dis-sina

ngabret is-somma ta' EM502

għal Festa ta' Santa Marija.

23/8-71: Beda x-xogħol tal-

sekol qiegħ il-Muzew tal-Kat-

idral, mill-bennej, Karlu Vella.

il-Muzew beda jin-bena fil-tar

tal-Knisja.

versarja mill-Konsagrazz-

zjoni tal-Katidral.

17/10-71: Mons. Isqof Cauchi

ikkonlebra flimkien mad-

Direttur Spiritwali tal-

Legion of Mary l-għaliq il-

festi, einkwantenarji l-

Għawdex mit-twaqir tal-

Legjun.

28/11-71: Bdew il-priedki tal-

mi-vent mill-Kwaxxal Dun

Katru, Mercieca il-si-

zmien wara nħatar Arcepriet

tax-Xewkija.

16-24/12-71 Inzammiet għat-

tiel sena Novena Biblika

bħala Hejlija għall-festa

tal-Milied. Fost l-

itemi' kien hemm paġant

bibliku mahdum għall-ok-

każjoni.

L-għaliq sar minn Mons. Isqof.

17/3-72. Il-Ministru tal-Edu-

kazzjoni u Kultura bil-kon-

ferazzjoni tal-Parrocča ta'

Repubblika Federali tal-

Germanja, prezenta l'Organ

Reali minn-famur organ-

lata, Germanja, Wilhelm

Ordnung. Diversi persun

distanti u residenti barranin

il-Għarbi jkollu il-kunċert

bil-kunċert tal-Katidral

il-festa kunċert, aktar

hwa, Xandar minn fuq il-

Radjodun.

16-3-72. Għall-hames sena

konsekuttiva harget mil-

Katidral il-purissajoni tal-

Passajoni. Bħas-soġu żżan-

zju diversi opri għodda, fost-

hom libsa għidi għall-ok-

każjoni.

30-3-72. Madwar mil saċerdot

haddu sehem l'Konlebrazz-

zjoni Pontifikali nħar Hamis

ix-Xirka. Il-Kor Marija

Assunta' nżanzan quddies

b'weg vuclet għall-okka-

zjoni.

3-4-72. Fil-Katidral sar il-

funeral tal-Isqof Djocevan

Mons. Guseppi Pace il-miet

il-31 ta' Marzu. L-għalia

personalitajiet ta' dawn il-

għaliq religjuż u civili,

membr tal-Korj Diplomatiku,

bosta saċerdoti u religju-

żi, elur ta' nies imlew il-

Katidral u l-piazza tiegħu

b'weg jagħtu l-sħabur tisima

lil-Isqof Pace, is-servizz

liturgiku tmaxxa mill-Am-

ministratur Apostoliku u

Mons. Isqof Cauchi, il-kant

sar mill-Kor 'Marija Assunta'

u kien bil-Malti. Aktar tard

Mons. Pace għe midfun

lil-Katidral tas-Sagrament

il-Katidral. Kien li ma jir-

funeral ta' Isqof il-Katidral

mis-sena 1914, meta miet il-

Arcepiskop Pietru Pace.

29-4-72. Mons. Arcepiskop ta'

Malta Mikiel Gonnz quddes

il-Katidral għal-ruħ il-festa

Mons. Guseppi Pace Wara il-

quddies Mons. Arcepiskop

Intona l-'Te Deum' il-okkaż-

zjoni tas-16-annivjariju meta

il-Iskarta ta' Santa Marija

għet imtolla il-Katidral.

14-5-72. Bdew il-priedki tal-

għaliq Ewkaristiko-Lit-

urgiku. Il-purissajoni fit-

temmin saret fil-knisja min-

habba l-matemp.

20-5-72. Bdew isru tlawtjet

generali tal-Katidral. Sar

xogħol ta' restawar fil-

kammar u anq il-festa.

31-5-72. Mons. Isqof Cauchi

għa m'el il-konsagrazzjoni

tal-parrocča lill-Qalb bla

tegħa ta' Marija.

7-6-72. Saret il-ewwel Tqarbi-

na tat-Tal tal-Parrocča

tal-Katidral. Għall-ewwel

darba tgarban mat-ftal il-

genituri tagħhom.

8-6-72. Jjara lill-Katidral

il-ET. N-Nużju Aposto-

liku Mons. Edoardo Pecora-

ralo.

14-7-72. L-Eżekza Tiegħu il-

Ammbaxxatur Amerikan il-

għid iur il-Katidral.

29-7-72. L-Amn. Apas għal

Għawdex, Mons. Nikol

Cauchi, mħabur l-SQOP

TIGHAWDEX mill-Quddisja

Tiegħu il-Papa Pawlu VI.

31-7-72. Abbat mil-Katidral,

Vincent Pavia, jitleq għal

hwa għal servizz liturgiku

fil-Baħka ta' s. Pietru.

Lil Santa Marija

beniti kienu iġitxu
ghid it-tradizzjoni, n
Vella Haber (5)
flimkien biss xi
kien hemm knisja
XII, inkella li dik li
ta' l-Eġittu taf
XII u għall-qosor
ta' S. Marija
magħrufa sal-lum,
ta' bha.

hija taht il-guris-
widx taghmel mal-
m.
awdex II" p. 76 n. 94.
awdex I" p. 24.
antwarji Marijani r
awdex II" p. 97 n.n. 1
"tal-Qala", 1946, p. 20.

QALA

Marija:
 (1) sa mill-1615 tal-
 mill-oqdem knejjes

tarax knisja oħra
tiegħew bin-nies
għalhekk li l-Isqof
mmejja, d-dedikaha
għax billi nzerza
tiegħa s-sema kien
knisja ewlija ta
għajha sirilha l-fes
knejjes jagħmlu
(3). F'Għawdex
l-anqas xbieha kif
ta-Qala, u wkoll kif
ta-dqashekk" (4).
mied mill-imkejjin
mill-miedem bikri
għal-hawi. Insemmu
FPA għi-Magna ta'
għi-Magna ta'
TAL-MSAQOQIN

... di na mhaix haga bla
 ... muru famuz gie l-ew-
 ... herba ta' xi tempju
 ... mstertier taghna li
 ... er... (6). "Is-Sant-
 ... dawwar bil-herba
 ... minn di-herba
 ... ta' gedem meta l-
 ... gura, zaru u gham-
 ... daw li-nies li hal-
 ... tempj taghhom bhala
 ... (7)". Is-Sant-
 ... fil-post magħru-
 ... fil-min jaf kemm
 ... fid-dm taz-zmini-
 ... ta li jmur għal
 ... (Questi avevano de-
 ... tempj loro) u z-
 ... appa ta' qabel bin-
 ... li knieva zżenanti

haja (u li minnha
eti) wassaltilna li
harju. Din li "stor-
li popolari pagani
tal-Gebel tas-Sur
ghad: "Dawk tal-
li-knisja" taghhom
harjah TAS-SALIH
du ghax-xoghol. L-
li minnhem mehud
li "li-knisja" ma
li fil-post maghruf
ghad li dan il-gar-

angularti tenna ruhu bosta drabhi sakemmen
dawk tala qatqahba ila "knisja" tagh-
hom jwaqqahba fejn huwa l-um is-Santwar-
skellu qabel l-1597, dan ifissoc il dak ta' S.
Marija ta' Marija huwa eqdem agur minn dak
ta' S. Marija ta' l-Egittu l-Kemmana, ghaliex
nafu il n-nies ta' Marija ta' l-1597 kienu jiftakar
l-isem ta' tal-Pellegrin Gakbu il ghem hemm
hekk ixi 600 sena qabel. U hawn alura naslu ju
(9). Fuq il-qatqata ar il-knisu kien li
ewwel bieb hemm jibnu l-"knisja" waqfu
SALIB bl-ifkria, salib il ghadu hemm wieqaf.
Ghal dak il ghandu x'jaqqam mal-twaqqif
dan is-Salib, hemm varjanti oħra tal-tradiz-
zjoni li tgħid li dan twaqqaf mhux wara li
imge decis li l-"knisja" tibenfa t'għu l-'l-Ma-
lija għaliq sabieħ il-waqqien tiegħu jgaddes
l-art u l-gebel ma jergax jingarr t'għu l-'l-
Ma- (10)

IL-HALO:

"L-iseem il-Haloq jirferrixxi xhal propjiet- ta' tal-post jew għal fatt storiku, imma bil- li l-tifsiiriet tal-verb Ma-Haloq huwa varjanti komuni ruhi lura mit-tagħrif filoloġiku.

(11) Imma ngħid għallja inħoss il-dak l-iseem ingħata li dak l-imkien bħalma ingħata, dak tal-GHARB in-naha l-oħra tal-gżira. U bħalma għax-xaqilja tal-Għarb tintax iX-Xemniel-Qawwa Ma-HalLeQa u GħaMMeLa ta' Zmien il-Magar hekk ukoll dan l-istess Ma-HalLeQ jitlea' mix-xaqilja tal-Qaia, mix-xaqilja tax-Xerx (Lvant), mix-xaqilja, ta' il-MALQ, il-HoLeQen Ma-hwa l-ibdu, il-Haloq, huwa fejn tidda' l-Majja ... fejn jibda Għawd min-naha minn jita' x-xemm li kif kien emmut kienet il-bidu ta' kull hajja.

IL-HAGRA MWAQQFA:

Teġġu ta' ġebba minn Tas-Salib hemm il-Magra Imwaqqa (il-Magra ta' Grunja), rehm tal-Qawwa attiva hallieqa. Il-haħħi il twila 10 piedi u 9 pulzieri, wiesgħa 7 piedi, hoxxa 3 piedi u 3 pulzieri isfel u fuq 2 piedi u nofs. Fxi żmien kienet isfel, iżla wieħed bidwi l donnu kienet iħi l dik il xbeħta ta' l-alla Għammiet ta' l-alla Għammiet ta' l-inħoddi, ġieħed fuħpa stwħta ta' 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 114, 116, 118, 120, 122, 124, 126, 128, 130, 132, 134, 136, 138, 140, 142, 144, 146, 148, 150, 152, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 166, 168, 170, 172, 174, 176, 178, 180, 182, 184, 186, 188, 190, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, 210, 212, 214, 216, 218, 220, 222, 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 244, 246, 248, 250, 252, 254, 256, 258, 260, 262, 264, 266, 268, 270, 272, 274, 276, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 294, 296, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 320, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 348, 350, 352, 354, 356, 358, 360, 362, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 386, 388, 390, 392, 394, 396, 398, 400, 402, 404, 406, 408, 410, 412, 414, 416, 418, 420, 422, 424, 426, 428, 430, 432, 434, 436, 438, 440, 442, 444, 446, 448, 450, 452, 454, 456, 458, 460, 462, 464, 466, 468, 470, 472, 474, 476, 478, 480, 482, 484, 486, 488, 490, 492, 494, 496, 498, 500, 502, 504, 506, 508, 510, 512, 514, 516, 518, 520, 522, 524, 526, 528, 530, 532, 534, 536, 538, 540, 542, 544, 546, 548, 550, 552, 554, 556, 558, 560, 562, 564, 566, 568, 570, 572, 574, 576, 578, 580, 582, 584, 586, 588, 590, 592, 594, 596, 598, 600, 602, 604, 606, 608, 610, 612, 614, 616, 618, 620, 622, 624, 626, 628, 630, 632, 634, 636, 638, 640, 642, 644, 646, 648, 650, 652, 654, 656, 658, 660, 662, 664, 666, 668, 670, 672, 674, 676, 678, 680, 682, 684, 686, 688, 690, 692, 694, 696, 698, 700, 702, 704, 706, 708, 710, 712, 714, 716, 718, 720, 722, 724, 726, 728, 730, 732, 734, 736, 738, 740, 742, 744, 746, 748, 750, 752, 754, 756, 758, 760, 762, 764, 766, 768, 770, 772, 774, 776, 778, 780, 782, 784, 786, 788, 790, 792, 794, 796, 798, 800, 802, 804, 806, 808, 810, 812, 814, 816, 818, 820, 822, 824, 826, 828, 830, 832, 834, 836, 838, 840, 842, 844, 846, 848, 850, 852, 854, 856, 858, 860, 862, 864, 866, 868, 870, 872, 874, 876, 878, 880, 882, 884, 886, 888, 890, 892, 894, 896, 898, 900, 902, 904, 906, 908, 910, 912, 914, 916, 918, 920, 922, 924, 926, 928, 930, 932, 934, 936, 938, 940, 942, 944, 946, 948, 950, 952, 954, 956, 958, 960, 962, 964, 966, 968, 970, 972, 974, 976, 978, 980, 982, 984, 986, 988, 990, 992, 994, 996, 998, 1000, 1002, 1004, 1006, 1008, 1010, 1012, 1014, 1016, 1018, 1020, 1022, 1024, 1026, 1028, 1030, 1032, 1034, 1036, 1038, 1040, 1042, 1044, 1046, 1048, 1050, 1052, 1054, 1056, 1058, 1060, 1062, 1064, 1066, 1068, 1070, 1072, 1074, 1076, 1078, 1080, 1082, 1084, 1086, 1088, 1090, 1092, 1094, 1096, 1098, 1100, 1102, 1104, 1106, 1108, 1110, 1112, 1114, 1116, 1118, 1120, 1122, 1124, 1126, 1128, 1130, 1132, 1134, 1136, 1138, 1140, 1142, 1144, 1146, 1148, 1150, 1152, 1154, 1156, 1158, 1160, 1162, 1164, 1166, 1168, 1170, 1172, 1174, 1176, 1178, 1180, 1182, 1184, 1186, 1188, 1190, 1192, 1194, 1196, 1198, 1200, 1202, 1204, 1206, 1208, 1210, 1212, 1214, 1216, 1218, 1220, 1222, 1224, 1226, 1228, 1230, 1232, 1234, 1236, 1238, 1240, 1242, 1244, 1246, 1248, 1250, 1252, 1254, 1256, 1258, 1260, 1262, 1264, 1266, 1268, 1270, 1272, 1274, 1276, 1278, 1280, 1282, 1284, 1286, 1288, 1290, 1292, 1294, 1296, 1298, 1300, 1302, 1304, 1306, 1308, 1310, 1312, 1314, 1316, 1318, 1320, 1322, 1324, 1326, 1328, 1330, 1332, 1334, 1336, 1338, 1340, 1342, 1344, 1346, 1348, 1350, 1352, 1354, 1356, 1358, 1360, 1362, 1364, 1366, 1368, 1370, 1372, 1374, 1376, 1378, 1380, 1382, 1384, 1386, 1388, 1390, 1392, 1394, 1396, 1398, 1400, 1402, 1404, 1406, 1408, 1410, 1412, 1414, 1416, 1418, 1420, 1422, 1424, 1426, 1428, 1430, 1432, 1434, 1436, 1438, 1440, 1442, 1444, 1446, 1448, 1450, 1452, 1454, 1456, 1458, 1460, 1462, 1464, 1466, 1468, 1470, 1472, 1474, 1476, 1478, 1480, 1482, 1484, 1486, 1488, 1490, 1492, 149

IL-LEGGENDA:

"Fuq il-faġra Mwaqfa (Ta') Grunjal
 ghidu li garritha marra twila daks il-gebla
 araba u nofs. Kienet titla' fuqha tagħzel.
 Fil-bvied tagħha kienet toqgħod tomma fuq
 Madwar il-gebla hemm żewġ Hofriet (12).
 Jimgħad li haditha hemm Mara sabiex issir-
 vha bi' bannetta. Min jaf forsi riede!
 TGHASSESS ir-raba' dik il-mara għarfa u
 ma kelliex fejn tpoġġi għalhekk hadet il-
 gebla kbira x'aktarx minsija fil-barriera ta'
 Gené (13).

Kienu jarawha ghaddejha din il-masri
b'dak il-hagar kbir fuq rasha. Kelha tarbijsa
min jehid fuq driegħha, min gewwa bu qud-
diema, min gewwa benniena mndnnda minn
ghonqha għal fuq daharha; l'buħa nofs
tomna fuq, kelha wkoll wiżna masri, hija u
miexja tiekol il-fuq u tagħni il-masri u tert-
għa idha twiezen il-gebla ... minn hemma
(ta' Cenč) garret il-Hagra mwaqqfa tal-Qala
u l-Gebei ta' Borg Gharib hejdn Għajnsiela
(13).

BORG CHARIE:

F'Għajnsielem xi 50 metru 'l bogħod mill-fdal pre-istoriku ta' L-IMREJSBIET, insibu fdal ieħor mibni b'gebej kbir li jmur lura

ghali-istess zminijiet. Dan il-fdal neolitiki
huwa l-aktar magħruf min-nies bħala BORG
CHARIE liema fdal huwa wkoll insensel
mal-knisja, ta' ġewwa tal-Qala, bħalma l-
Maġra ta' Grunja hija msensla ma' Tas-Salib
u tas-Salib huwa msensel ma' il-Maq.

IL-LEGGENDA:

Jinghad il hemm (tal-Qieghab) f'Borg
Gharib hemm l-Gholog tal-Deheb (15). Dun
tal-gholog tal-deheb il jinstab mobhi 'l
hemm u 'l hawn nitlaqku magħha f'ha'm
nħawi f'Għawdex, tista' tghid kullejjem
stabu f'djaljati ta' Maġar Kbir. Hemm f'
l-ghid il jinstab ix-Xewkija f'il-ħinwi ta' Maġ-
had ix-Xejk (fejn hi r-rotunda l-lum),
ohrajn jgħidli il fuq l-Gantija, issib ohrajn
li jtemnu li huwa fil-Borg ta' l-Imramma
jinstab għadhom jaraw jira u bħal dijamant
16). Min jgħid li nstab mobhi fuq Borg
Gheritu (Fuq is-Sur), ta' Gelmus, f'Għajni
Milej f'Zebbug, f'tal-Mulejja ir-Rabat (il-
Triq tal-Għajn) in-Nuffara, ir-Ramla, il-
Merzua fuq ta' Brarar. Hemm min jgħid li
dun l-gholog bi dijamant fuq min jinstab f'
Nħasi grif Wied Hsara (Sara), ta' Gelmus
17). Frené tal-Għarb darba qall il-
ghid li jinstab mobhi f'ix-Xaqquija, jinghad
ukoll li dun l-Gholog tal-deheb nstab mil-
Præzz fid-Dwejra f'Għar u Bisra lil-Guraz
Guzepo Cassar imlaqqas Josef (18). Imma
ningħad li għall-leġġenda ta' Borg Gharib li
għandha x'naqas mil-kusja ta' gew tal-
Qala.

"Hafna u hafna sinu ilu tghid il-leggenda
a' kuljum "DELL TA' RAGEL" fuq iz-
ziemlel kien jiġi mix-xaqbla tal-Gharb ta-
kolleja ta' Għew tal-Qala u hemm jixxgħel il-
lampa quddiem il-Madonna. Kien jiġi kuljum
u qatt hadd ma hasel iwaqqfu, jżommu jew
ikkellmu.

Darba wiechen "Gharib" waqt il-mid-
tug-iz-ziemel kien fi triqta lura mill-kneja
tal-Qala, fettejtu jwaqqof bil-gabad ma
tand-iz-ziemel hu u ghaddeh Zegher iz-
ziemel,ippinna, u libet ma l-ixprunar tad-
iz-ziemel sferra u harab bi-Gharib xkanat
warajh. B'dan il-bagħit iz-ziemel baqa
sejjer sa tal-Qieghan f'Għajn Silem fejn
il-Qieghan telaq dend iz-ziemel u miet hemm
Hadd ma zarda jmiss il-fdaljiet tiegħu
Baqa' hemm il-Qat, jinten. Ikel għad-
du ta' Lart, u għat-tar ta' l-sjura (l-isjura, l-
bugħandam u l-barbaganni). U billi l-inten-
tiegħu miet l-izjura, kul min kien ikun
ghaddeh kien iwaqqaf il-kebb għal fuq
f'qasir żmien radmuh u l-radam sar mun-
zell, sar BORG u sai-lum tal-Qieghan għad
magħruf bil-ism ta' EBORG GHARIB (BORG
Gharib farf matija li tfigser, BORG il-Bar-
runi). Id-dell fuq iz-ziemel ma deherx iżgħir
li dan ir-raqel fuq iz-ziemel kien jigi min
naha ta' l-Gharib, iżjed li dak li habat għall
kien Gharbi. (20).

"Li s-Santwarju tal-Qala kien jeżisti ma
tal-il-bakma Għarbija (700-1090) wieħed
jista' jgħidli minn id-il-varjanti ta' Borġ
Għarib (21). Imma GħARIB flisser minn
is spellegrin, bamba nagraw fil-katekizmu
djoċesani ta' Malta (hebb il-għajnejk, qari
u għarri) - "Iqa il-Għorba, imma flisser
BARRANI (22), u flisser ukoll wieħed ge-
mill-Għarb, ge-mix-qaḡbla tal-Punent. Ma
għi jabshe il dak li kien imdorrj jingħel il
lampa quddiem is-Santwarju kien burran
(23), imma ma wieħed ma jridx jinsa
l-kond i-stess leġenda i-kelma "Għarib" ma
tingħatx lill-xellej tal-lampa imma għal dak
li hebb għallix, għal dak li skond i-stess le-
genda nist hemm foqj wara bde jgħidli
Borġ Għarib. F'Malta ukoll fl-inhawt ta'

gabra ta' taghrif originali minn John Bezants

Zurrieg niltagghu ma' Qabar al-Gharib (24)
u ghalhekk ma' nistexx nghidu kif qaf Ma
ri li din il-geggada turi mieg tal-mija li l-
Santwarju tal-Qala kien jezjata matul il-hak-
ma Gharbiya li ghallex 'Gharib' ma ghandu
x'jaqqam xejn mal-Gharab, ghallex kif
ghidna din il-kelma tisser kal li 'gich' il-
boghod mill-imghampan, arewit, pellegrin,
stranjer (25) barrani, u dan il-barrani
sata' kien Gharib.

IL PELLEGRIN RUME

Mix-xhekkha mogħtija minn Fra Aurelio Axaq fil-22 ta' Mar 1507 fil-*qorti l-qndima* ta' L-Isola, jidher li huwa kien mar fis-santwarju ta' u billi kien hemm qabar ta' starna il-*ta* ta' madwaru ta' min kien dak il qabar, jidher li wiehed Ruman (Rumi) li jassew wiehed mill-Imperu Ruman-Bizantin jien ta' l-*qndima* (ghalkem fil-fatt b'RUMI NIETIJA AKTAR WIEHEDE Bizantin) li kien jismu Giacomo u li kien pellegrin li jara lil S. Giacomo ta' Galizia u s-Salib Immarad ta' Gersulem ghadda Ghawdex fejn marret u miet. Dan gara 800 sena ilu, jigi jieri jekk din ta' *la-kjara* ta' Giacomo garat tassew 600 sena qabel ta' isena 1507, dan gara fis-sena 907 W.K. jigi jieri mill-*ta*-Makna Gharbija (26) Din il-tradizzjoni u mhux il-*leġi* da' ta' Borg Gharib li titta' xxaq da' li S-Santwarju ta' Qala, kien jeżisti fil-mien is-sekku 10

KNEELIES OHRA EGIEH II-MADONNA-

F'Mondog in-Rummien sewwa sew fuq it-
Blat, tinsab il-kappella għirha f'għie il-Kun-
dizzjoni, din il-knisja ma kenitx tiliqti l-
linghdoh, imma twaqfeq f'is-sekku XD
mill-bennej Għawdxj Ganni Said, in-Naxxa
tal-mejjet Astronomu Għawdxj P. Odrici
Grima, Din il-Knisja li għidulha tal-Blat
biha tintgħażiż minn di tal-Kundizzjoni ta
Għew ma tidhoqx f'ambitu ta' dan it-taġir-
billi hiha moderna. Ahna semmiejnha bis-
il-gallejx afna nies jabsbu li għandha min
żmien Żemzem. Għal aktar taġir dvar din
il-knisja u knjejjis oħra tal-Madonna f'Għaw-
dex ara il-kteb "Santwarji Marjani f'Għaw-
dex" (27).

Fis-sala Kapitulari tan-Nadur jinsab kwar
dru antik jghidulu l-Madonna tas-Silg. B
dru il-kwadru huwa antik x'uhud min-Nad
jahabu il t-titlu tal-knisja k-ghira il kien
hemm sewwa sew flok il-Knisja Kollegjata
Bazilika u Arcipretali tan-Nadur kien tal
Madonna tas-Silg. "Imma dan huwa zball
ghandna provi aguri." (28)

1. Kelling Vella Haber: "Sant-wurju Nazional tal-Qala" p. 7.
2. Farrugia G. Mons. "Ghawdex II" p. 93.
3. Farrugia G. Mons. "Ghawdex II" p. 93.
4. Farrugia G. Mons. "Ghawdex II" p. 105.
5. Farrugia G. Mons. "Ghawdex II" p. 84.
6. Vella Haber ut supra.
7. Vella Haber ut supra.
8. Magri E. S.J. "Cenni Storici sul Santuario Nazionale di S. Maria tal-Qala in Gozo" p. 1.
9. Magri E. S.J. "Cenni Storici sul Santuario Nazionale di S. Maria tal-Qala in Gozo" p. 1.
10. Magri E. S.J. "Cenni Storici sul Santuario Nazionale di S. Maria tal-Qala in Gozo" p. 1.
11. Magri E. S.J. "Cenni Storici sul Santuario Nazionale di S. Maria tal-Qala in Gozo" p. 1.
12. Berqa 7. 111-116.
13. Berqa 7. 111-116.
14. Magri E. S.J. "X-Xjuri Il-Malli" 1904 p. 93.
15. Magri E. S.J. "Ruins of a Megalithic Temple" p. 1.
16. Same as above
17. Same as above
18. Farrugia G. Mons. "Ghawdex I" p. 87.
19. Farin A.: "Fable Tradizioni e Leggende Maltae" V. 1 pp. 238-239.
20. Vella Haber ut supra.
21. Fulcon G. Butt.: "Dizionario Maltese-Italiano" Inglese. 1845 p. 307.
22. Magri E. S.J. "Cenni" p. 8.
23. Same as above
24. Sammar A.E. Vocabolario della Lingua Maltese. 1902 p. 73.
25. Same as above
26. Magri E. "Cenni" " " p. 41.
27. Farrugia G. Carm. Mons.: "Vertus Press Zabbat 1909"
28. Carlucci Carm. Carm. "In-Nadur" 1932 p. 1.

Fl-okkażjoni tan-Notena Bibblika fil-Katidral t'Għawdex il-Purissjoni fis-17 ta' Diċembru 1971 nżamm il-paġant bibliku: "Kristu — il-centru ta' l-Istorja tas-Salvazzjoni" — liha tas-Salez-

jan Garg Mercieca. Dan il-paġant kien jghodd hafna għal-granet tal-Milled billi din il-festa tfaġġarna fit-twelid ta' Gesù Kristu.

Ir-ritrat ta' fuq juri xena mill-parti moderna

tal-Paġant: żewġ bnedmin mondani jitaqgu mal-Knisja li turlihom kif jistgħu jagħmlu kun-tatt ma' Kristu, il-Fed-dej tagħhom.

Din is-sena għal 5 darba harget mill-Katidral t'Għawdex il-Purissjoni tal-Passjoni fil-Flames f'add tar-Randan. Din il-purissjoni hija wirja spetnakulari li tfaġġekrit-tattijiet li garrab

Gesù matul il-Passjoni tiegħu. F'din il-purissjoni jidher sehem mhux anqas minn 350 ruh.

Għal din il-purissjoni f'din is-sena jżanzni:

a) kostumi għall-ap-postli Pietru, Oskbu, Go-

vanni u Andrea; (b) Uniformi għid tax-xit-va għall-membri tal-Kor 'Maria Assunta'; (c) sandliet tas-salutari Rumi.

Gimgha Ewkaristika Liturgika

Bejn is-7 u l-11 ta' Mejju 1972 fil-Katidral t'Għawdex nżamm Gimgha Ewkaristika Liturgika li liha hafna sehem fil-fest, iż-żgħira, ir-religjużi, il-morda u koll sezzjoni tal-komunita' parrokkjali. L-Ekspozizzjoni ta' din il-gimgha huwa l-1 Poplu t'Alla j-

għalliem jinteressa ruħu fil-Liturgja li għandha tkom il-hajja r-ruh ta' koll parroċa għal-progess veru fil-kamp pas-toral.

Ir-ritrat ta' hawn fuq juri il-Ekspozizzjoni ta' N. Cauchi qed jirrepreżenta l-oferiti waqt il-funzjoni tal-morda mill-istess morda.

Wahda mill-funzjoni-jiet ta' matul il-Gimgha Ekaristika-Liturgika kienet iddedikazzjoni l-iz-żgħira. Ir-ritrat ta' hawn fuq juri l-grupp tal-id-dedikat l-iz-żgħira ta' l-Okatorju 'Don Bosco' flimkien ma x'uhud miż-

żgħira ta' l-kantaw fil-'Folk Mass'. Fir-ritrat jidher ukoll il-ċelebrant ta' din il-quddiesa Don Manuel Carmi flimkien ma' Mons. Carmelo Scicluna li għamel il-parti ta' djaknu.

Il-'Pueri Cantores' tal-Katidral t'Għawdex minn miedu għew nwaqqfin hafna sehem f'hafna attiv-tajiet liturgici u pastora-li li jiru fil-Knisja nsemmija. Il-kant helu u tnonst tagħhom jogh-għob fil-koll nien jistagħ-hom u fuq kolloz jgħin mhux f'it b'it dak li

jkun jingħabar aktar fit-talb. Dan huwa kollu do-vut għad-direttori tagħ-hom is-Sinjorina M. Zammit L.R.S.M. li b'sa-bar mhux komuni tgħal-limhom ikantaw u mhux jgħajju. Ahna minn dawn il-kolonnijiet navi-g-ravlihom suċċessi aktar.

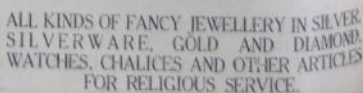
When
people who know
get together
Farsons
is there

Cisk Lager... and
five other great beers.

All the best from Farsons.

- 1) "Centru ta' Hajja Liturgika" (Sacrosanctum Concilium, N. 42);
- 2) "Centru u Skola ta' Apostolat" (Apostolicam Actuositatem, N. 8);
- 3) "Centru zball-Gid ta' l-Ernica" (Christus Dominus, N. 37).

Sultana u Ommna l-bnedmin,
fuq l-wicc ta' din l-art, bi-ak-
tar oggetti sbieh u prezzjużi li

